

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Doprinos poduzeća socijalne ekonomije jačanju kohezije i demokracije u Europi”**(razmatračko mišljenje na zahtjev rumunjskog predsjedništva)**

(2019/C 240/05)

Izjavitelj: **Alain COHEUR**

Zahtjev za savjetovanje:	Dopis od 20.9.2018.
Pravni temelj:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za jedinstveno tržište, proizvodnju i potrošnju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	2.4.2019.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	15.5.2019.
Plenarno zasjedanje br.:	543
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	118/1/1

1. Zaključci i preporuke

1.1. Zahvaljujući raznolikosti sektora u kojima djeluju, poduzeća socijalne ekonomije donose različita rješenja za prelazak na kohezivnije društvo u kojem se pridaje veća važnost javnom interesu. Socijalna ekonomija ključni je pokretač gospodarskog i socijalnog razvoja u Europi koji se temelji na 2,8 milijuna poduzeća i na 13,6 milijuna radnih mjesta, što čini 8 % BDP-a EU-a. Poduzeća socijalne ekonomije imaju ključnu ulogu u otvaranju i očuvanju kvalitetnih radnih mjesta, uspjehu europskog stupa socijalnih prava i Programu održivog razvoja do 2030.

1.2. Trenutačno stanje socijalne ekonomije u Europi nije ujednačeno. Postoje države članice u kojima se iz povijesnih razloga i zbog najnovijih nacionalnih politika podupire razvoj tog sektora, no u drugima se taj sektor koči. Zbog toga i zbog neodgovarajućih finansijskih sredstava socijalna ekonomija ne može doprinijeti gospodarskom oporavku i obnovi dinamike poduzeća, ublažiti društvene napetosti izazvane rastom nejednakosti i siromaštva, smanjiti nezaposlenost u određenim regijama i boriti se protiv sve veće nesigurnosti uvjeta rada, što su pojave koje dovode do rasta populizma.

1.3. EGSO se zalaže za to da države članice i Europska komisija priznaju da poduzeća socijalne ekonomije doprinose razvoju aktivnog građanstva i općem dobru, promicanju europskog socijalnog modela i izgradnji europskog identiteta. To priznanje dobiva pravi smisao samo ako ga popratni dodjela odgovarajućih sredstava i ako se potakne širenje i promicanje upotrebe inovacija i znanja.

1.4. EGSO primjećuje da u većini slučajeva modeli poduzeća socijalne ekonomije nisu uključeni u obrazovne programe ni u sustave za osnivanje i razvoj poduzeća. Pitanje osposobljavanja i obrazovanja u području socijalne ekonomije trebalo bi se moći uključiti u programe obrazovnih sustava, koji istinski omogućuju pristup znanju i poduzetničkoj inicijativi. Stoga je potrebno promicati pristup poduzeća socijalne ekonomije programu Erasmus+.

1.5. EGSO ponavlja da je nužno promicati poduzeća socijalne ekonomije putem ambicioznih i transverzalnih javnih politika, kao i putem europskog akcijskog plana za socijalnu ekonomiju.

1.6. EGSO, kao što je već izrazio u prethodnim mišljenjima, poziva institucije EU-a i države članice da osiguraju posebnu potporu za socijalne inovacije, što uključuje priznavanje i političku potporu poduzećima socijalne ekonomije i civilnom društvu kao ključnom društvenom dioniku te pružanje poticajnog okruženja.

1.7. EGSO poziva Europsku komisiju da razjasni koncept socijalne ekonomije i njezinih raznih današnjih oblika.

1.8. EGSO podsjeća Europsku komisiju, države članice i Eurostat na potrebu za provedbom odredbi koje se nalaze u priručniku o satelitskim računima, u svrhu stvaranja statističkog registra poduzeća socijalne ekonomije.

1.9. EGSO podsjeća da je potrebno provesti dodatna istraživanja kako bi se kako bi se razumjelo u kojoj mjeri poduzeća socijalne ekonomije pridonose jačanju socijalne kohezije i demokracije te poticanju gospodarstva i kojim se mehanizmima pritom služe. Time će se omogućiti smanjenje postojeće razlike između novih država članica i ostatka EU-a.

2. Opće napomene

2.1. Za poduzeća socijalne ekonomije svojstveno je da je njihov cilj biti na usluzi zajednici, odnosno djelovati u općem interesu, a ne ostvariti što veću dobit. Cilj im je očigledno socijalan: poboljšanje pojedinačne i zajedničke dobrobiti smanjivanjem nejednakosti i poboljšanjem socijalne kohezije. Također je cilj doprinijeti razvoju kvalitetnih radnih mjesta u poduzećima koja su društveno odgovorna.

2.2. Socijalna ekonomija oblik je organizacije ljudskih aktivnosti koji se temelji na zajedničkoj imovini, solidarnosti i participativnoj demokraciji, oslanja se na gospodarsku učinkovitost svojih sredstava i jamči proizvodnju, distribuciju, razmjenu te konzumaciju robe i usluga. Pridonosi aktivnom građanstvu i sudjeluje u pojedinačnom i zajedničkom napretku. Djeluje u svim područjima: ekonomskom, socijalnom, društvenom i ekološkom.

2.3. Valja utvrditi da brojni elementi sve više potkopavaju temelje naših društava zasnovane na demokraciji i socijalnoj koheziji: smanjenje javnih rashoda i sigurnosnih mreža koje oni pružaju, logika dobiti i kratkoročne profitabilnosti kojom se vode financijska i spekulativna tržišta, uspon populizma i rastuće nejednakosti.

2.4. Kako bi se suočio s takvim promjenama u društvu i sve većom nesigurnošću, ali i kako bi zadržao ambicije u pogledu gospodarskog razvoja, EU treba pridonijeti stvaranju demokratskih, kohezivnih društava koja su sinonim za gospodarski i društveni napredak, borbu protiv diskriminacije i protiv socijalne isključenosti. EU može ostvariti svoje ambicije istodobno braneći svoje zajedničke vrijednosti ambicioznom provedbom europskog stupa socijalnih prava i ostvarivanjem ciljeva održivog razvoja.

3. Socijalna kohezija i civilno društvo

3.1. Prema Vijeću Europe, socijalna kohezija sposobnost je nekog društva da zajamči dobrobit svih članova, smanjivanjem razlika i izbjegavanjem marginalizacije. Za Europsku komisiju ambicija politike gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije jest smanjenje razlika u bogatstvu i razvoju između regija EU-a. Narušavanjem socijalne kohezije rastu frustracije i izolacionizam, čime se stvara plodno tlo za nedemokratske teorije. Demokracija i socijalna kohezija te slobodno i neovisno organiziranje civilnog društva dio su europskog projekta, iako se danas dovode u pitanje. Socijalna ekonomija svojim ciljevima, koji su društveni ili su od društvene koristi, pragmatično odgovara ciljevima kohezije i razvoja te je istodobno nositelj demokratskog modela.

3.2. Zbog povijesnih i kontekstualnih razloga, civilno društvo vrlo se različito definira i poprima različite oblike u pojedinim državama članicama. Njegova ukorijenjenost proizlazi iz kulturne i političke tradicije. Određene organizacije (sindikati, udruženja, dobrotvorne organizacije itd.) imaju dugu tradiciju, a druge se pojavljuju s vremenom. S obzirom na to da predstavljaju ekonomiju osoba, a ne kapitala, poduzeća socijalne ekonomije mogu se smatrati sastavnim dijelom tog civilnog društva.

3.3. Civilno društvo vrsta je inkubatora razvoja poduzeća socijalne ekonomije, a slijedom toga i akcelerator kohezije. Osnivanjem poduzeća socijalne ekonomije, civilno društvo može određenim manjinama dati pravo da budu saslušane ili da razviju aktivnosti koje su slabo profitabilne, a koje tradicionalna poduzeća uglavnom ne bi obavljala. U doba ksenofobnih pokreta ili nazadovanja demokracije, poduzeća socijalne ekonomije mogu pridonijeti rastu demokracije i kohezije (članak 2. Ugovora), primjerice u pitanju integracije migranata ⁽¹⁾.

3.4. U području obrazovanja, socijalna ekonomija, njezin doprinos i dodana vrijednost za naša društva najčešće se zanemaruju u školskim i sveučilišnim programima, a isto vrijedi i za programe za razvoj poduzetništva. Stoga države članice i tijela EU-a, trebaju omogućiti obrazovanje u području socijalne ekonomije, ne zato da je nametnu, nego da građanima stave na raspolaganje alate za upoznavanje s tim konceptom.

4. Socijalna ekonomija, drukčiji ekonomski model

4.1. Poduzeća socijalne ekonomije, koja porijeklo vuku iz nastojanja građana da se organiziraju kako bi ispunili svoje gospodarske i socijalne, ali i kulturne potrebe s obzirom na previranja u društvu, najprije su bila definirana svojim pravnim statusom, temeljnim ugovorima koji povezuju strane i slobodno utvrđuju unutarnja pravila funkcioniranja. Na taj su način stvorena uzajamna društva, zadruge i udruge, kojima su se pridružile zaklade. Ti pravni oblici i danas se najčešće primjenjuju za osnivanje poduzeća socijalne ekonomije ⁽²⁾.

⁽¹⁾ SL C 283, 10.8.2018., str. 1.

⁽²⁾ Studija EGSO-a iz 2017. „Najnovija kretanja u okviru socijalne ekonomije u Europskoj uniji“.

4.2. U skladu s razvojem društava, priključile su se i druge strukture: poduzeća za radnu integraciju u sektorima društveno-profesionalne integracije i integracije osoba s invaliditetom ili društva sa socijalnim ciljem aktivna u obnovi i recikliranju, skrbi, zaštiti okoliša itd.

4.3. EK je u različitim tekstovima (inicijative, uredbe ⁽³⁾) dala poticaj za pružanje potpore razvoju socijalnih poduzeća koja su u suštini poduzeća iz područja socijalne ekonomije. Danas se vodi rasprava o *de facto* integraciji socijalnog poduzetništva čija definicija nije jednoznačna.

4.4. EGSO već dugo poziva na donošenje akcijskog plana za poduzeća socijalne ekonomije kako bi se osigurao razvoj i rast te ostvario puni potencijal tog sektora u Europi. EGSO smatra da su poduzeća socijalne ekonomije dio uobičajenog gospodarstva i da nisu u suprotnosti s drugim poslovnim modelima. Međutim, većina postojećih programa za potporu, razvoj i osnivanje poduzeća te drugi nužni uvjeti, kao što su zakonodavstvo i financijski instrumenti, često ne podupire poduzeća socijalne ekonomije, uglavnom zato što su osmišljeni za standardne i tradicionalnije poduzetničke modele i logiku. Osim toga, poduzeća socijalne ekonomije moraju biti potpuno priznata i uključena u socijalni dijalog.

5. Doprinos suradnje i socijalne ekonomije ciljevima socijalne kohezije i demokracije

5.1. Demokracija je okosnica definicije socijalne ekonomije i dinamike koju imaju njezina poduzeća. „Unutarnja” demokracija odnosi se na načelo „jedna osoba – jedan glas” u tijelima koja donose odluke i sudjelovanje različitih kategorija dionika u upravljanju poduzećem, kao što su radnici ili korisnici.

Međutim, uloga poduzeća socijalne ekonomije u demokratizaciji našeg gospodarstva nadilazi njihove interne načine upravljanja. Postoji demokratska dimenzija koja građanima omogućuje da sudjeluju u zajedničkim aktivnostima i doprinesu društvenim raspravama. Stoga su poduzeća socijalne ekonomije istinska škola participativne demokracije.

5.2. Poduzeća socijalne ekonomije svoju demokratsku funkciju obavljaju na različite načine: pružanjem roba i usluga, predlaganjem alternativa, ispunjavanjem neispunjenih potreba, stvaranjem mjesta za izražavanje i rasprave, lobiranjem i podizanjem razine svijesti. Trebaju preuzeti model poduzeća koja više poštuju zaštitu okoliša, društvene odnose i uvjete rada svojih zaposlenika.

5.3. Kad govorimo o doprinosu socijalne ekonomije koheziji, uglavnom mislimo na njezine sposobnosti „oporavka”, odnosno intervencije u pogledu stanovništva suočenog s poteškoćama, njezina udjela u socijalnim i zdravstvenosocijalnim sektorima. To nastojanje da se socijalnoj ekonomiji dodijeli funkcija „oporavka” neosporno je i neodvojivo od aktivnosti udruženja. Međutim, koheziju i demokraciju također je važno razmatrati kroz prizmu politika i postupaka koje provode poduzeća socijalne ekonomije kako bi se izmjerio njihov socijalni učinak.

6. Socijalna i teritorijalna kohezija – konsolidacija integriranog europskog prostora putem socijalne ekonomije

6.1. Globalizacija, izgradnja europskog jedinstvenog tržišta i velike industrijske revolucije dovele su do korjenitih promjena u raznim područjima. Neke su se regije nalazile ili se još uvijek nalaze u teškom stanju (osobito zbog deindustrijalizacije, i nezaposlenosti).

6.2. Gospodarstva novih država članica prošla su kroz duge i ponekad bolne postupke prijelaza s komunističkih sustava planskog gospodarstva na regulirana tržišna gospodarstva. Institucijske i političke prilagodbe ostavile su trag na njihovim društvima i gospodarstvima, kao i na migracijskim tokovima. Te promjene također su utjecale na mala i srednja poduzeća, a posebice sektor zadruga u svakoj od tih zemalja, koji je desetljećima bio instrumentaliziran, pa čak i tijekom prijelaza na tržišni sustav. Razvoj socijalne ekonomije u tim zemljama može pridonijeti cilju EU-a koji se odnosi na učvršćivanje integriranog europskog prostora u kojem će se smanjiti i ukloniti društvene i gospodarske nejednakosti između zemalja skupine EU-15 i 12 novih država članica istočne i južne Europe.

⁽³⁾ Uredba (EU) br. 1296/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o Programu Europske unije za zapošljavanje i socijalne inovacije i o izmjeni Odluke br. 283/2010/EU o uspostavi Europskog makrofinancijskog instrumenta za financiranje i socijalnu uključenost (SL L 347, 20.12.2013., str. 238.).

6.3. U mnogim zemljama u toj regiji socijalna ekonomija sve je više gubila ugled. Međutim, taj sektor nije nestao. Uzajamna društva, udruge i zaklade nakon pola stoljeća gotovo potpunog nestajanja ponovno se otkrivaju i postupno šire, usporedno s razvojem civilnog društva, socijalnih pokreta i sindikata u tim zemljama. Razvoj tog „trećeg stupa” u novim državama članicama treba se smatrati sastavnim dijelom njihove odgovarajuće integracije u europski socijalni model.

6.4. Obrazovne i informativne kampanje o povijesti, tradicijama i nacionalnim korijenima socijalne ekonomije i kooperativnih pokreta trebale bi pridonijeti smanjenju negativnih predodžbi povezanih s prisilnim zadrugama komunističkih režima i povezati nove oblike socijalnog poduzetništva s tradicijom socijalne ekonomije.

6.5. U zemljama s jakom tradicijom socijalne ekonomije izabrani dužnosnici, poduzetnici i stanovništvo istodobno su nastojali dati novi zamah svojim područjima i odgovoriti na gospodarske i društvene neravnoteže s kojima se suočavaju. Brojne lokalne politike ponovo se usredotočuju na tradicionalne ili nove oblike socijalne ekonomije, koji su pridonijeli koheziji i demokratskom životu.

7. Poduzeća socijalne ekonomije kao nositelji socijalne i ekonomske inovacije

7.1. EGSO se u svojim prethodnim mišljenjima osvrnuo na inovacije koje se često smatraju „socijalnim” ili „društvenim”, a koje nisu samo korisne za društvo, već jačaju i njegovu mogućnosti djelovanja. Temelj socijalnih inovacija je etičko ili ideološko stajalište odnosno stajalište od općeg interesa, o čemu svjedoči uloga civilnog društva u oblikovanju sustava socijalne skrbi. Poduzeća socijalne ekonomije katalizatori su socijalnih inovacija jer su usmjerena na konkretne skupine korisnika, neispunjenu potrebu u društvu ili popunjavanje neke praznine.

7.2. Pojavljuju se brojni novi poslovni modeli koji mijenjaju odnos između proizvođača, distributera i potrošača (kao što su funkcionalna ekonomija, ekonomija dijeljenja i odgovorno financiranje). Poduzeća socijalne ekonomije nisu nova, ali ubrajaju se u tu kategoriju alternativnih ekonomskih modela jer svi nastoje riješiti druge ključne izazove za ljude i planet koji su od presudne važnosti za održiv razvoj, kao što su socijalna pravda, participativno upravljanje te očuvanje resursa i prirodnog kapitala. EU može preuzeti vodeću ulogu na polju inovativnih gospodarskih modela koji ideju gospodarskog blagostanja neraskidivo povezuju s kvalitetnom socijalnom zaštitom i ekološkom održivošću te definiraju „europski žig”. EU stoga mora biti ambiciozan u tom pogledu.

7.3. Zadruga SMART u Belgiji omogućuje svojim samozaposlenim članovima da razviju svoje gospodarske aktivnosti u sigurnom okviru. SMART je danas prisutan u devet europskih zemalja i broji ukupno 120000 članova.

7.4. U Španjolskoj zadružna grupacija Mondragon više od 70 godina ima značajan udio u gospodarskom i društvenom razvoju Baskije. Mondragon Corporation danas zapošljava više od 90000 osoba.

7.5. U Francuskoj zadruge u javnom interesu (SCIC) uglavnom imaju ulogu praćenja i reintegracije skupina stanovništva u poteškoćama. Te zadruge postale su dionici teritorijalnog razvoja i vode lokalne razvojne projekte.

7.6. Sve više stručnjaka i istraživača u digitalnom području djeluje u obliku zadruga koje se smatraju poduzećima „nematerijalnih dobara”.

7.7. Jednaka je situacija i u području pravedne trgovine, proizvodnje i distribucije kvalitetne organske ili održive poljoprivrede. U području zaštite okoliša sve je veći broj inicijativa poduzeća socijalne ekonomije.

7.8. Poduzeća socijalne ekonomije nisu ograničena na mala poduzeća. Određena poduzeća u području bankarstva i osiguranja (kao što su Crédit coopératif u Francuskoj i Groupe P&V u Belgiji) vodeća su poduzeća na svojim nacionalnim tržištima. Potrošačke ili distribucijske zadruge također zauzimaju važna mjesta u trgovini u Europi.

Bruxelles, 15. svibnja 2019.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Luca JAHIER